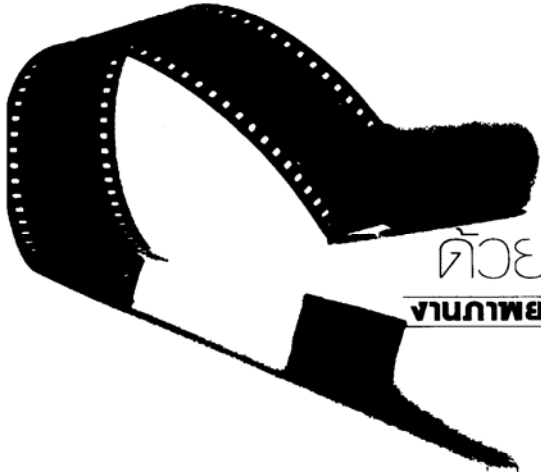

|๒||๓|๔|๕|๖|๗|๘|๙|

ศิลปะการสื่อสาร

ด้วยภาพในภาพยนตร์และวิดีโอ

งานภาพยนตร์ (motion pictures) และงานวิดีโอ (video)

ธากานท์ วังชัย *

ถ้าพูดถึงงานภาพยนตร์ (motion pictures) จนถึงปัจจุบันก็เกิดมานานนับร้อยปีแล้ว สิ่งทำงานภาพยนตร์แตกต่างจากสื่อชนิดอื่น เช่น สื่อวิทยุหรือสื่อสิ่งพิมพ์นั้น เน้นว่าสื่อภาพยนตร์สามารถเล่าเรื่องได้ทั้งภาษาของภาพและภาษาของเสียงได้ในงานเดียวกัน ภาพยนตร์สามารถสร้างการรับรู้ อารมณ์ และสร้างความรู้สึกให้กับผู้ชมได้มาก จึงทำให้สื่อภาพยนตร์สามารถเข้าถึงมหาชนได้อย่างรวดเร็วและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง งานภาพยนตร์หรืองานที่มีลักษณะที่บันทึกให้เกิดภาพเคลื่อนไหวและมีเสียงประกอบ ได้ถูกนำไปใช้งานหลากหลายรูปแบบที่เราทราบกันมีอยู่มาก เช่น เพื่อการบันเทิง เพื่อการศึกษา เพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ เป็นต้น งานภาพยนตร์ (motion pictures) และงานวิดีโอ (video) ในความหมายที่จริงนั้นอาจต่างกันบ้าง เช่น งานภาพยนตร์อาจมีเนื้อหามาก มีขั้นตอนการผลิตการถ่ายทำที่ซับซ้อนที่มากกว่า ตลอดจนเวลาที่อาจยาวนานกว่างานวิดีโอ งานวิดีโออาจเน้นไปในทางสาระความรู้ สารคดี หรือเหตุการณ์เฉพาะเป็นเรื่องราวไป แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ การใช้ภาพเคลื่อนไหวและเสียงอยู่ในงานเดียวกัน ปัจจุบันงานภาพยนตร์ (motion pictures) และงานวิดีโอ (video) ถูกจัดให้เป็นงานศิลปะอีกแขนงหนึ่ง นอกจากเป็นงานที่ใช้เผยแพร่สื่อสารกันทั่วไปแล้ว งานภาพยนตร์และวิดีโอสามารถสื่อความหมายในเรื่อง การเกิดความรู้สึก ความสะเทือนใจ ความงดงาม หรือความซาบซึ้งใจให้กับผู้ชมได้เหมือนและไม่แพ้ศิลปะแขนงอื่นๆ แต่จะแตกต่างตรงที่ภาพยนตร์จะการใช้การสื่อความหมายด้วย “ภาษาภาพ” และ “ภาษาเสียง” ร่วมกัน หัวใจที่สำคัญเพื่อสร้างสรรค์งานภาพยนตร์และงานวิดีโอให้สัมฤทธิ์ผลนั้น คือผลหรือสิ่งที่แสดงปรากฏให้เกิดการรับรู้จากผู้ชม คือภาพและเสียงนั่นเอง ในเนื้อหาข้างกล่าวในประเด็นของ ศิลปะการสื่อสารด้วยภาพในภาพยนตร์และวิดีโอ เพราะถือว่า “ภาพ” เป็นองค์ประกอบหลักอย่างหนึ่งที่สำคัญในงานภาพยนตร์และงานวิดีโอ วิธีการเล่าเรื่องด้วยภาพเพื่อสื่อสารกับผู้ชมอย่างถูกวิธี อย่างถูกต้องและให้เกิดความรู้สึกตามอย่างถูกหลักการและให้มีศิลปะเข้าด้วยกันจึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ส่วนการเลือกใช้ภาพที่ปรากฏในงานภาพยนตร์และงานวิดีโอ ผู้เขียนบทหรือผู้กำกับภาพยนตร์และวิดีโอจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญ และความแม่นยำในหลักการมากพอสมควร

เมื่อกล่าวถึง ศิลปะการสื่อสารด้วยภาพในภาพยนตร์และวิดีโอ สิ่งแรกที่ผู้กำกับหรือผู้ที่มีส่วนในการนำเสนอภาพ ควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเรื่อง เนื้อหา ศิลปะของภาพยนตร์และองค์ประกอบทางศิลปะโดยทั่วไป เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กันในขั้นตอนหลักการต่อไปนี้

1. ต้องมีแรงบันดาลใจอย่างสูงให้ไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ผลงานที่ดี
2. การพิจารณาถึงหลักการทางศิลปะให้มีความสัมพันธ์ในเนื้อหาของภาพที่แสดง
3. การวิเคราะห์ให้สามารถแสดงออกอย่างชัดเจนและใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อภาพยนตร์และวิดีโอได้

*อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

1. ภาพทั้งสองภาพที่ถือว่าเป็นฉากอมตะ ในภาพยนตร์เรื่อง "Giant" นำแสดงโดย James Dean

2. ภาพทั้งสองภาพจากภาพยนตร์คลาสสิกเรื่อง "Malena" จัดเป็นภาพยนตร์ที่มีจากการถ่ายทำและองค์ประกอบภาพที่สวยงามสมบูรณ์แบบ

ภาพที่ปรากฏในงานภาพยนตร์และวิดีโอ มักจะมีขนาดภาพที่แตกต่างกันหลายแบบ เช่น ภาพระยะไกล (long shot) ภาพระยะปานกลาง (medium shot) ภาพระยะใกล้ (close-up) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีมุมมองของภาพที่แสดงด้วย เช่น ภาพมุมสายตานก (bird's eye view) มุมสูง (high-angle view) มุมระดับสายตา (eye-level view) มุมต่ำ (low-angle view) เป็นต้น ส่วนใหญ่งานภาพยนตร์และวิดีโอ มักเห็นเป็นภาพเคลื่อนไหว (motion picture) ซึ่งเป็นหัวใจหลักของภาพยนตร์และวิดีโอ อยู่แล้ว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องใช้ภาพเคลื่อนไหวทั้งหมด ภาพยนตร์และวิดีโอ ยังสามารถนำภาพนิ่ง (still image) เข้ามาใช้ด้วย เพื่อให้เกิดความหลากหลายและการสร้างอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดในสื่อที่เสนอด้วย ภาพนิ่งนั้นแตกต่างจากภาพที่เคลื่อนไหว แต่การใช้ภาพนิ่งกับงานภาพยนตร์และวิดีโอ ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของเนื้อหาภาพในงานภาพยนตร์และวิดีโอด้วยเช่นกัน ในแง่ศิลปะสิ่งที่ควรคำนึงในการสื่อสารด้วยภาพ อาจพิจารณาองค์ประกอบทางศิลปะในหัวข้อหลักดังนี้

ความสมดุลของภาพ

ความสมดุล (balance) เป็นพื้นฐานคือต้องให้ง่าย ดึงดูดใจ น่าสนใจ และมีพลังดึงดูดสายตา ความสมดุลของภาพ ยังแสดงออกถึงความเรียบง่าย เปรียบดังการดำเนินชีวิตของคนเรา เป็นพื้นฐานที่สงบและอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม ภาพที่แสดงออกถึงความสมดุลจึงถูกนำมาใช้มากในงานภาพยนตร์และวิดีโอ

ความมีเอกภาพ

ความเป็นเอกภาพ (unity) มักขาดไม่ได้ในงานศิลปะหรือแม้แต่ในงานภาพยนตร์และวิดีโอ ความมีเอกภาพมีหน้าที่จัดกลุ่มองค์ประกอบเพื่อแสดงแนวคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งโครงสร้างและเนื้อหา เอกภาพถูกนำมาใช้เพื่อแสดงวัตถุประสงค์ เอกภาพจึงเหมือนการแสดงหัวข้อหรือใจความสำคัญของเนื้อเรื่อง เช่น ความเป็นตัวตน ชาตินิยม ความกล้าหาญ ความกลัว ความรัก ความเป็นมิตร ความเป็นนักรบ เป็นต้น

ความประสานกลมกลืนของภาพ

ความกลมกลืน (harmony) เป็นหลักการทางศิลปะทำให้เกิดความชัดเจนในการนำเสนอภาพหลักของความกลมกลืนเพื่อลดความรุนแรงลง เกิดความรู้สึกที่เหมือนกัน เข้าถึงกันได้ และยังมี ความเข้าใจมากเท่าไรการใช้หลักความกลมกลืนจะถูกนำมาใช้ได้อย่างสมเหตุสมผล อาจใช้ความกลมกลืนผสมผสานกับความแตกต่าง เพื่อลดความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ เช่น ความกลมกลืน เรื่องสี รูปทรง เรื่องราว และ ภาพ เป็นต้น ความกลมกลืนไม่ได้ทำให้การดึงดูดความสนใจลดน้อยลง แต่กลับช่วยผสมผสานให้เกิดความงามอันเป็นการสนับสนุนแนวคิดให้น่าสนใจขึ้น ทำให้รู้สึกถึงความเป็นหน่วยเดียวกัน

ความแตกต่างของภาพ

ความแตกต่าง (contrast) บางครั้งเรียกว่าความขัดแย้ง เป็นหลักการทางศิลปะเพื่อเน้นให้เห็นสิ่งที่ไม่เหมือนกัน และอาจให้เกิดความขัดแย้งในอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดได้ ความแตกต่างของภาพ อาจไม่ใช่ความต่างที่เนื้อหา แต่ความต่างที่เนื้อหาของเรื่องนั้นการใช้ภาพที่นำมาสื่ออาจมีความสัมพันธ์กันได้ ความแตกต่างของภาพเช่น ความมืดกับความสว่าง ขาวกับดำ ทารกกับคนชรา ความงดงามกับความน่าเกลียด เป็นต้น

สัดส่วนของภาพ

สัดส่วน (proportion) มีรูปแบบไม่ตายตัว แต่จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ได้ เป็นความเหมาะสมสำหรับของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง สามารถเปรียบเทียบได้ นักสร้างสรรค์งานภาพยนตร์และวิดีโอ จำเป็นต้องคำนึงถึงสัดส่วนขององค์ประกอบของภาพในแง่ของขนาด อัตราส่วน ความรู้สึกถึงน้ำหนัก เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่เหมือนหรือต่างกันออกไป

3. ภาพจากบุคคลที่แสดงถึงอารมณ์และการจัดองค์ประกอบภาพเชิงศิลปะในการใช้ขนาดสัดส่วนและพื้นที่ของภาพ
4. ภาพจากที่เป็นทิวทัศน์ ยังเป็นภาพที่น่าไปใช้ได้ดีกับงานงานภาพยนตร์และงานวิดีโอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้กำกับในการเลือกมุมมองทัศนียภาพ

5. ภาพที่บ่งบอกถึงหลักของการใช้พื้นที่ว่างของภาพ และมีเรื่องของความสมดุลเข้ามาเกี่ยวข้อง
6. ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง "Elf" แสดงการใช้ความแตกต่างของขนาดและความต่างในเรื่องของวัย
7. ภาพจากภาพยนตร์เรื่อง "Midnight cowboy" ถึงแม้ภาพนี้จะดูธรรมดาแต่ภาพก็บ่งบอกอารมณ์ของตัวละครได้ดี

พื้นที่ว่างของภาพ

พื้นที่ว่าง (space) เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถมองเห็นได้ตามความเป็นจริง พื้นที่ว่างยังแสดงถึงความปลอดโปร่ง เบา ไม่อึดอัด ภาพที่เน้นการใช้พื้นที่ว่าง จึงสามารถให้ผู้ชมได้เกิดความรู้สึกประทับใจในแง่ของความงาม ความโล่ง ความสบาย และความสงบ

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเบื้องต้นทางศิลปะให้มีความสัมพันธ์กับภาพและเนื้อหาอย่างถ่องแท้แล้ว การใช้ภาพในงานภาพยนตร์และวิดีโอจึงไม่เพียงแต่ภาพที่เห็นกันทั่วไป แต่กลับสามารถสร้างความหมายความรู้สึกให้กับผู้ชมได้อย่างดี สังเกตได้ว่าภาพยนตร์แนวศิลปะ (art film) หรือภาพยนตร์ที่จัดให้เป็นภาพยนตร์คลาสสิกนั้น มีองค์ประกอบในดวงงานมาก เช่น บทภาพยนตร์ บทพูด การถ่ายทำ นักแสดง ฉาก การใช้เทคนิคพิเศษ การตัดต่อ การใช้เสียงประกอบ เป็นต้น ล้วนแต่ส่งผลให้ภาพยนตร์ประสบความสำเร็จ แต่ดวงงานภาพยนตร์ขาดไม่ได้ในงานเชิงศิลปะด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่ผู้กำกับหรือผู้อำนวยความสะดวกยังต้องให้ความสำคัญและนำมาใช้เป็นอย่างมาก นักสร้างสรรค์งานภาพยนตร์และวิดีโอจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของศิลปะและสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นอย่างดีในทุกส่วนของภาพยนตร์และวิดีโอ ไม่ใช่แค่เรื่องภาพเพียงอย่างเดียว ศิลปะการสื่อสารด้วยภาพในงานภาพยนตร์และวิดีโอเป็นหัวใจและเป็นหัวข้อที่สำคัญที่นักสร้างสรรค์ภาพยนตร์และวิดีโอควรพิจารณาและนำไปใช้อย่างเหมาะสมต่อไป นักสร้างสรรค์งานภาพยนตร์และวิดีโออย่าลืมว่าภาพบางภาพบางข้อคิด หรือบางฉากในเนื้อเรื่องทั้งหมดที่สื่อออกไปปรากฏแก่สายตาผู้ชม อาจใช้เวลาแค่ไม่กี่วินาที แต่ก็สร้างความประทับใจและความจดจำให้กับผู้ชมได้อย่างยาวนาน *

► เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **ศัพท์ เทคโนโลยีทางภาพ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
 ธารานนท์ วัจชัย. (2550). **Video Program Production 1**. เอกสารประกอบการสอน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
 Evans, R. (2004). **Practical DV Filmmaking**. Burlington: Focal Press.
 Bryant, S. C. (2006). **Videoblogging For Dummies**. Indianapolis, Indiana: Wiley.
<http://www.gettyimages.com>